

Tilshunoslik

1. “Tilshunoslik” fanining maqsadi va vazifalari nimalardan iborat?
2. Tilshunoslik fanining eng qadimiy ta’limotlari va maktablari qayerda yuzaga kelgan?
3. Qiyosiy-tarixiy tilshunoslik qachon vujudga kelgan?
4. Tilshunoslik qachon alohida fan sifatida ajralib chiqdi?
5. Tilshunoslik fanining taraqqiyotiga qaysi olimlar katta hissa qo’shganlar?
6. Tilning mohiyati haqida qanday fikrlar mavjud?
7. Til va boshqa ishoralar sistemasining farqlari nimalardan iborat?
8. Tilshunoslik va ijtimoiy fanlarning aloqasi qanday?
9. Tilshunoslik va tabiiy fanlarning aloqasi haqida nimalarni bilasiz?
10. Til va tafakkurning bog‘liqligi nimalarda ko‘rinadi?
11. Tilni tafakkurdan ajratish mumkinmi?
12. Til bo‘lmagan holda ham tafakkur bo‘lishi mumkinmi?
13. Til va mantiq birliklarining o‘zaro munosabati nimalarda namoyon bo‘ladi?
14. Ya.Marr til va tafakkur haqida qanday fikr yuritdi?
15. Tafakkurga nutq madaniyati qanchalik bog‘liq?
16. Til va nutqning farqli jihatlari nimada?
17. Tilga ta’rif bering.
18. Nutqqa ta’rif bering.
19. Tilning paydo bo‘lishi haqidagi farazlarni so‘zlab bering.
20. Sizing tilning paydo bo‘lishi haqidagi shaxsiy fikringiz qanday?
21. Tillarning o‘zaro ta’siri tilning qaysi sathida yaqqol namoyon bo‘ladi?
22. O‘zbek tili lug‘at boyligining rivojida qaysi tillarning ta’siri katta?
23. O‘zbek kitobchilik terminologiyasi misolida tillarning o‘zaro ta’sirini izohlab bering.
24. O‘zbek kitobchilik terminologiyasiga xorijiy tillardan o‘zlashgan qaysi terminlarni bilasiz?
25. Substrat nima?
26. Superstat nima?

27. Til va jamiyatning uzviy bog‘liqligini izohlab bering.
28. Tilning ijtimoiy funksiyalari nimalarda namoyon bo‘ladi?
29. Til taraqqiyotining ichki va tashqi qonuniyatlarini izohlab bering.
30. Til sistemasi nima?
31. Til strukturasi nima?
32. Sistemaning besh jihatini izohlang.
33. “Til - sistemalar sistemasi” deganda nimani tushundingiz?
34. Til strukturasi elementlari qaysilar?
35. Fonetika nimani o‘rganadi?
36. Fonologiyaning predmeti nima?
37. Fonema tushunchasini izohlab bering.
38. Nutq tovushlarining akustikasi va artikulyastiyasi nima?
39. Unli tovushlarning (masalan, o‘zbek va ingliz tillaridagi) tasnifini ayting.
40. Undosh tovushlarning (masalan, o‘zbek va ingliz tillaridagi) tasnifini ayting.
41. Nutqning fonetik bo‘laklari: jumla (faza), takt, bo‘g‘in, tovush haqida ma‘lumot bering.
42. Enlitika va enkliza hodisasi. Proklitika va prokliza hodisasi.
43. Bo‘g‘in va uning turlarini izohlang.
44. Intonasiyaning vazifasi nimalardan iborat?
45. Urg‘u nima va uning qanday turlari bor?
46. Nutq tovushlarining pozitsion va kombinator o‘zgarishlariga misol keltiring.
47. Reduksiya nima?
48. Yozuv nima?
49. Yozuvning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati nimalarda ko‘rinadi?
50. Yozuvning paydo bo‘lishini izohlab bering.
51. Yozuv tarixining piktografik bosqichini izohlang.
52. Yozuv tarixining ideografik bosqichini izohlang.
53. Yozuv tarixining fonografik bosqichini izohlang.
54. Yozuv qurollari va materiallari nimalardan iborat bo‘lgan?

55. Alfavit. Hozirgi o_zbek alfaviti va lotin yozuvi asosidagi o_zbek alifbosi.
56. Orfografiya nima?
57. Orfografik prinsiplarni izohlang va ularga misollar keltiring.
58. Leksikologiyaning obykti, predmeti va vazifalari nimalardan iborat?
59. Leksikologiyaning turlari.
60. Leksikologiyaning bo_limlari.
61. Til va nutq birliklarini izohlang.
62. So_zni til birligi, so_z formani nutq birligi sifatida izohlang.
63. So'z va leksema o'rtasidagi farqlar nimalarda ko'rinadi?
64. Leksik ma'no (denotat) va tushuncha (signifikat) nima?
65. Leksik ma'no turlari. Sema nima? Semema nima? Nomema nima?
66. So'zning semantik strukturasi qaysi semalardan iborat?
67. Leksik ma'noning taraqqiyot yo'llari. So'z ma'nosining kengayishi va torayishi.
68. Ko'chma ma'no hosil bo'lish yo'llari: metafora, metonimiya, sinekdoxa, funksiyadoshlik, tobelilikni izohlang.
69. So'zlar o'rtasidagi shakliy munosabatlar: Paronimiya. Omonimiya.
70. So'zlar o'rtasidagi semantik munosabatlar: Sinonimiya. Antonimiya. Giponimiya. Gradunomiya. Partonimiya.
71. Tilning lug_at tarkibi nimalardan iborat?
72. So'zlar ishlatilish doirasiga ko_ra necha xil bo_ladi?
73. Dialektizmlarga izoh bering.
74. Kasb-hunarga oid so'zlarni izohlang.
75. Jargon va argolar nima, ularga misollar keltiring.
76. Termin nima? Terminologiyaga izoh bering.
77. Leksikada eskirish va yangilanish jarayonlari qanday kechadi?
78. Arxaizmlar. Istorizmlar, ularning farqli jihatlari.
79. Neologizmlarning paydo bo'lish yo'llari.
80. Etimologiya nimani o'ranagadi?
81. Tilshunoslikning frazeologiya bo'limida nimalar o'rganiladi?

82. Leksikografiya. Lugʻat turlari: ensikopedik lugʻat, lingvistik lugʻat.
83. Grammatik kategoriyalarga izoh bering.
84. Morfologiya nimani oʻrganadi?
85. Morf va morfemaga izoh bering.
86. Soʻzlarni turkumlarga ajratish prinsiplari necha xil boʻladi?
87. Soʻz moddiy tarkibining oʻzgarishiga izoh bering.
88. Soʻz birikmasini izohlang.
89. Sintaktik munosabat turlari: predikativ va nopredikativ bogʻlanish nima, ularga misollar keltiring.
90. Soʻz birikmasining qoʻshma soʻz va gapdan farqini izohlab bering.
91. Soʻz birikmasining turlarini koʻrsating, misollar keltiring.
92. Arxaizmlar. Istorizmlar, ularning farqli jihatlari.
93. Sintagma nima?
94. Gap. Gapning aktual boʻlinishi.
95. Kirish va kiritma konstruksiyalar.
96. Jahon tillar qanday tasnif qilinadi?
97. Til universalialari nima?
98. Genealogik tasnif qanday tasnif?
99. Dunyoda nechta til oilasi bor?
100. Til oilalari va guruhleri haqida maʼlumot bering. Masalan, oʻzbek, rus, ingliz, nemis, turk, arab, ispan tillari qaysi til oilalariga va uning qaysi guruhiga kiradi?
101. Tipologik tasnif qanday tasnif?
102. Tipologik tasnifga koʻra qanday tillar ajratiladi?
103. Tipologik jihatdan sof til mavjudmi?
104. Lingvistikaning qanday turlari mavjud?
105. Metod nima?
106. Metodning qanday koʻrinishlari mavjud?
107. Metodologiya nima?
108. Metodlar nechtaga boʻlinadi?

109. Nima uchun diaxron tadqiqot metodlari deyiladi?
110. Diaxron tadqiqot metodlariga qanday metodlar kiradi?
111. Makrolingvistika nimani o'rganadi?
113. Nutq apparati nechta qismga bo'linadi?
114. Rezonator vazifasini qanday organlar bajaradi?
115. So'z tarkibidagi undoshlarning o'zaro moslashishi nima?
116. Supersegment elementlar nima?
117. Akustika nima?
118. Jahon tillari qanday usullarda tasnif qilinadi?
119. Til taxminan qachon paydo bo'lgan?
120. Grammatika qanday qismlarga bo'linadi?
121. Qo'shimchali tillar qanday guruhlariga bo'linadi?
122. Shevalarning ko'payishi va yangi tillarning paydo bo'lishi tilshunoslikda qanday ataladi?
123. Milliy tilning xalq tilidan farqi nimada?
124. Kelgindilar tili mahalliy tilni siqib chiqaradi, ishlatishdan chiqib ketayotgan til kelgindilar tiliga sezilarli ta'sir ko'satadi, bu hodisa qanday ataladi?
125. Til sistemasi (tizimi) nima?
126. Til strukturasi (tuzilishi) nima?
127. Tilning paydo bo'lishi haqidagi to'g'ri farazni aniqlang.
128. Morfemaning ma'nosiga ko'ra qanday ko'rinishlari bor?
129. Fleksiya hodisasi nima?
130. Tillarda gap tarkibidagi so'zlarning bir-biri bilan grammatik munosabati necha xil va ular qaysilar?
131. Yozuv taxminan qachon paydo bo'lgan?
132. Tillarni tasniflashda qanday usullardan foydalaniladi?
133. Morfologik usulda barcha tillar qanday guruhlariga ajratiladi?
134. Grammatik tuzilishi va boshqa xususiyatlari jihatidan bir-birlariga yaqin bo'lgan tillar guruhi qanday ataladi?

135. Hozirgi vaqtda tarixi o'rganilib, bir-biri bilan qardosh ekanligi aniqlangan tillar oilasi nechta?
136. Nutq tovushlari ovoz va shovqinning ishtirok etish darajasiga ko'ra necha guruhga bo'linadi?
137. Tilning gorizontaal harakatiga ko'ra unlilar qanday bo'ladi?
138. Sinonimlar deb nimaga aytiladi?
139. So'zlarning sintaktik munosabati qaysi vositalar orqali amalga oshiriladi?
140. Grammatik ma'no qanday ifodalanadi va qanday grammatik kategoriyalar borligi haqida ma'lumot bering?
141. Komyuter lingvistikasi nima?
142. Morfologik klassifikatsiyada qanday belgilarga e'tibor beriladi?
143. Tambur-tanbur, Manba-mamba, O'nbeshe-o'mbeshe, Sunbul-sumbul kabi so'zlarning talaffuzi va imlosiga taalluqli bo'lgan qanday fonetik hodisa ro'y bergan?
144. Sun'iy til haqida ma'lumot bering.
145. Qanday qo'shimchalar so'zga yangi lug'aviy ma'no beradi?